

Asia: VN/3528/2021

Lausuntopyyntö mietinnöistä koskien yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta

Velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jolla yhdenvertaisuussuunnittelovelvollisuus ja yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuus laajenisivat koskemaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia?

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa sitä, että velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitelman tekemisestä ulotetaan selkeällä sääntelyllä koskemaan myös varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia toimipaikkakohtaisesti (ja että kunnan alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatoiminnan toimijoille laaditaan toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat).

Ehdotetut muutokset tukevat osaltaan yhdenvertaisuuden edistämistä varhaisesta lapsuudesta asti. Lapsiasiavaltuutetun tapaamat nuoret ovat pohtineet, että mikäli moninaisuutta kunnioitettaisiin ja huomioitaisiin systemaattisesti jo varhaiskasvatuksesta lähtien, oppisivat lapset kunnioittamaan erilaisuutta paremmin ja tällä saattaisi olla ennaltaehkäisevää vaikutusta esimerkiksi kiusaamiseen.

Nyt käsillä olevassa esityksessä ehdotetaan lakiin edellytystä varata lapsille ja heidän huoltajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteistä (6 a §). Perusteluissa todetaan, että ”lapset voidaan myös ottaa mukaan suunnitelman laatimiseen lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen osana päiväkodin tai muun varhaiskasvatuksen toimintamuodon toimintaa” (s. 36). Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotuksia lapsen kuulemiseen liittyen erittäin kannatettavina. YK:n lapsen oikeuksien komitea on painottanut lasten osallistumisen tärkeyttä syrjinnän vastaisissa toimissa ja todennut, että lasten osallistuminen on välttämätöntä sosiaalisen ilmapiirin luomiseksi oppimisympäristöön, ja että lasten näkemykset on erityisen tärkeää ottaa huomioon torjuttaessa syrjintää. (CRC/C/GC/12, kohta 9.)

Lapsiasiavaltuutetun tapaamisista lasten kanssa on käynyt ilmi, että aikuisten yhdenvertaisuus- ja moninaisuusosaamisen puute saattaa heijastua lasten arkeen hyvin ikävällä tavalla:

”Mulla on myös sellanen juttu että kerran ku mä olin pukuhuoneessa, ni yks tyyppi aikuisista [koulussa] sanoi et mä en sovi tyttöjen pukkariin, ja mä en pääse poikien pukkariin koska ei tiedetä mikä mä olen.” (lapsi lapsiasiavaltuutetun sateenkaarevien lasten ja nuorten Nuoret neuvonantajat -tapaamisessa keväällä 2021)

”Muskarin opettaja sano että meillä on ohjeistus että henkilötunnuksesta näkee että onko tyttö vai poika. Ni sit ei oikein enää ollu hirveesti halua käydä siellä sen jälkeen sit.” (lapsi lapsiasiavaltuutetun sateenkaarevien lasten ja nuorten Nuoret neuvonantajat -tapaamisessa keväällä 2021)

”No se on yks iso asia, että niinku ei aina ajateltais, että saamelaiset on pelkästään pohjoissaamenkielisiä, että on muitakin saamen kieliä, ja että niitä sitten huomioidaan.” (lapsi lapsiasiavaltuutetun saamelaisten lasten Nuoret neuvonantajat -tapaamisessa syksyllä 2021)

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan systemaattinen ja asianmukaisesti toteutettu yhdenvertaisuussuunnittelu voi vaikuttaa myönteisellä tavalla moninaisuuden huomioimiseen.

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, että kunta vastaisi siitä, että sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille laaditaan toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat?

-

Häirintä

Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien häirinnän määritelmän muuttamista siten, että se sisältäisi myös ihmisryhmään kohdistuvan häirinnän?

Lapsiasiavaltuutettu pitää perusteltuna, että häirintää koskevaa säännöstä (yhdenvertaisuuslain 14 §) muutetaan vastaamaan lain aiempaa sanamuotoa siten, että häirintä voi kohdistua myös ihmisryhmään. Esitetyn perusteella lainsäädännössä tunnustettaisiin jatkossa nykyistä selkeämmin myös ryhmään kohdistuva häirintä. Lapsiasiavaltuutettu pitää tätä erittäin myönteisenä muutosehdotuksena. (CRC/C/GC/7/Rev. 1, kohta 11) Lisäksi on kannatettavaa, että varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan sekä koulutuksen järjestäjän velvollisuutta puuttua häirintätapauksiin selkiytetään. Etenkin nuorimpien lasten kannalta ehdotettu täsmennys on tervetullut, sillä lasten voi olla vaikea tuoda kohtaamiaan epäkohtia itse esiin ja heidän oikeuksiensa toteutuminen usein riippuu muista ihmisistä.

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan lakiin kirjattaisiin, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän menettely on syrjintää, jos ne laiminlyövät puuttua tiedossaan olevaan häirintään?

-

Asian vieminen lautakuntaan ilman yksilöityä asianomistajaa

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu tai yhdenvertaisuutta edistävä yhteisö voisi viedä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan myös sellaisen syrjintää tai vastatoimia koskevan asian, jossa ei ole yksilöitävissä tiettyä asianomistajaa?

-

Kohtuulliset mukautukset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien kohtuullisia mukautuksia?

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa sitä, että velvollisuus kohtuullisiin mukautuksiin ulotetaan koskemaan myös viranomaisen antamia palveluja. Lasten oikeusturvassa korostuu ennakkollinen oikeusturva ja lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioidaan huolellisesti yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta valmisteleavan työryhmän esitykseen jätetty eriävä mielipide (Kortteinen & Hiltunen). YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut, että kaikissa uusissa julkisissa rakennuksissa tulisi olla kansainväliset vaatimukset täyttävät kulkuväylät vammaisille, ja jo olemassa olevat julkisissa rakennuksissa (esim. kouluissa, terveyskeskuksissa ja sairaaloissa, valtion virastoissa sekä ostoskeskuksissa) tulisi tehdä tarvittavat muutostyöt, jotta ne olisivat mahdollisimman helppokulkuisia vammaisille. (CRC/C/GC/9, kohta 40) Lapsiasiavaltuutettu kannattaakin tiivistelmässä esitettyä ehdotusta, jonka mukaan saavutettavuutta ja esteettömyyttä koskevaa sääntelyä on syytä kehittää jatkossa.

Hyvitys

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voisi määrätä hyvitystä?

-

Ehdotuksen mukaan sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla että käräjäoikeuksilla olisi toimivalta määrätä hyvitystä. Lautakunnan ja tuomioistuinten toimivallan jaosta säädettäisiin laissa. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien käräjäoikeuksien ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan jakoa hyvitysasioissa?

-

Ehdotuksen mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan menettelyssä noudatetaan asian käsittelyn ja selvittämisen, suullisen käsittelyn ja oikeudenkäyntikulujen osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä ja näihin liittyviä julkisuussäännöksiä ja muilta osin täydentävästi hallintolakia. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa noudatettavaa menettelyä hyvitysasian käsittelyssä?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan hallintotuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa voitaisiin vahvistaa ratkaisuksi sovinto hyvitysasiana koskevalta osalta?

-

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä koskevat muutokset

Mitä mieltä olette ehdotuksista koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä (esim. jaostojen kokoonpano, vahvennettu jaosto, asian tutkimatta jättäminen, sidonnaisuusilmoitukset)?

-

Esityksen vaikutukset

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetuilla muutoksilla olevan?

-

Muut huomiot esityksestä

Onko teillä muita huomioita esityksestä?

Mietinnössä esitetyt muutokset lainsäädäntöön ovat linjassa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa ja erittäin kannatettavia. Ehdotetut muutokset ovat tervetulleita, sillä ne osaltaan ilmentävät sopimusvaltioiden velvollisuutta valvoa ja torjua kaikenlaista ja missä tahansa tapahtuvaa syrjintää riippumatta siitä, esiintyykö sitä perheessä, yhteisössä, koulussa tai muussa laitoksessa. (CRC/C/GC/7/Rev. 1, kohta 12) Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin myönteisenä, että mietinnössä on viitattu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 ja 12 artikloihin sekä YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin nro 16, mutta toisaalta siinä olisi myös perusteltua tuoda laajemminkin esiin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sisältöä ja velvoitteita syrjintään liittyen. Mietinnössä ei esimerkiksi kertaakaan viitata YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artiklaan, joka takaa syrjimättömyyden.

Yleiset huomiot esityksestä

Yleiset huomionne työelämän alajaoston esityksestä

-

Työnantajan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (7 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa täsmennetään mitä työnantajan tulee ottaa huomioon arvioidessaan työpaikan yhdenvertaisuustilannetta?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuussuunnitelman tulisi jatkossa sisältää myös työpaikan yhdenvertaisuuden arvioinnin johtopäätökset?

-

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät ja toimivalta (19 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi oikeus antaa lausunto työsuojeluviranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa (22 §:n tarkoittamissa tapauksissa)?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi mahdollisuus toimia ulkopuolisena asiantuntijana työsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvassa asiassa?

-

Työsuojeluviranomaisen tehtävät ja toimivalta (22 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaa täsmennetään koskemaan työelämää?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomaisen on varattava yhdenvertaisuusvaltuutetulle tilaisuus lausunnon antamiseen asioissa, joilla on yhdenvertaisuuslain tulkinnan kannalta merkitystä?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomainen voi lain tulkinnan kannalta merkittävässä yksittäistapauksessa käyttää apunaan yhdenvertaisuusvaltuutettua asian selvittämisessä?

-

Mitä mieltä olette työsuojeluviranomaisen tiedonvälitykseen liittyvistä ehdotuksista?

-

Kehotusmenettelyn laajentaminen (työsuojelun valvontalaki 13 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen kehotusmenettelyä laajennetaan koskemaan myös työnantajan velvollisuutta arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta (7§:n 1 momentti)?

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tulisi laajentaa kaikkiin työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, miten ratkaisisitte yhdenvertaisuusvaltuutetun ja työsuojeluviranomaisen päällekkäiseen toimivaltaan liittyvät kysymykset?

-

Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaa tulisi laajentaa työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, mitkä työelämäasiat soveltuisivat lautakuntakäsittelyyn?

-

Vaikutusarvioinnit

Yleiset huomionne esityksen arvioiduista vaikutuksista

-

Huomionne taloudellisista vaikutuksista

-

Huomionne vaikutuksista viranomaisten toimintaan

-

Huomionne yhteiskunnallisista vaikutuksista

-

Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähäiselle arvioinnille? Jos on, mikä?

-

Vahtera Sonja
Lapsiasiavaltuutetun toimisto